

УДК 811.111'373.72

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/32.214687>**Марія ШКРІБЛЯК,**

orcid.org/0000-0002-2435-2209

*магістр кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) kafedrain1975@gmail.com***Василь БЯЛИК,**

orcid.org/0000-0001-7428-7145

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) v.bialyk@chnu.edu.ua*

УНІВЕРСАЛЬНЕ Й ІДІОЕТНІЧНЕ В ПАРЕМІЙНИХ ФОНДАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Статтю присвячено аналізу універсальних та ідіоетнічних характеристик паремій англійської та української мов. У статті надається визначення поняття «паремія», з'ясовуються причини універсальності й ідіоетнічності значення паремійних одиниць різних мов, встановлюються ключові бінарні опозиції, що визначають їх значення, аналізуються універсальні й ідіоетнічні характеристики англомовних і україномовних паремій, що актуалізують опозиції «свій – чужий», «чоловік – жінка», «світ – людина», а також характеризуються етапи розвитку людської свідомості, що визначають зміст у вказаних характеристиках паремій.

Паремія є сталою мовною одиницею з дидактичним значенням. Паремії представлені прислів'ями та приказками, що виявляють універсальні чи ідіоетнічні особливості світосприйняття та мислення людини. Універсальність одиниць паремійних фондів англійської та української мов детермінована канонізованими зразками мислення людини, його антонімічною природою й образним характером. Саме тому паремії стають засобами актуалізації бінарних опозицій, на основі яких відбувається категоризації фрагментів позамовної дійсності нею.

Однією з опозицій є опозиція «свій – чужий», що втілюється у прислів'ях і приказках на позначення представників свого та чужого народу та виявляє стереотипні й етноцентричні уявлення про себе та чужинців. Ідіоетнічний характер таких одиниць визначається змістом характеристик, які надаються чужинцям, і їхньою національною приналежністю. Такі характеристики зумовлені історичними, соціокультурними, політичними чинниками співіснування представників різних народів.

Універсальність (особливості взаємин, характер чоловіків і жінок, інститут шлюбу, роль у сім'ї, вплив дружини на чоловіка, ставлення до матері) та ідіоетнічність (зовнішність майбутньої дружини, ставлення до одруження без кохання) є також характеристиками паремій на позначення чоловіків і жінок в українській і англійській мові. Універсальні характеристики виявляються в уречевленому підході до оцінки світу, вираженому в англомовних і україномовних паремійних одиницях. Паремії відбивають також етапи розвитку людської свідомості: від архетипного та міфічного, що виявляє універсальні світосприйняття та мислення людини загалом, до сучасного, позначеного здебільшого ідіоетнічним характером сприйняття світу нею.

Ключові слова: англійська мова, бінарні опозиції, ідіоетнічні й універсальні характеристики, паремії, українська мова.

Mariia SHKRIBLIAK,

orcid.org/0000-0001-7428-7145

*Master at the Department of Communicative Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) kafedrain1975@gmail.com***Vasyl BYALYK,**

orcid.org/0000-0001-7428-7145

*Doctor of Philology, Professor,
Head of the Department of Communicative Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) v.bialyk@chnu.edu.ua*

UNIVERSAL AND IDIOETHNIC IN THE PAROEMILOGICAL FUNDS OF THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

The article is devoted to the analysis of universal and idioethnic characteristics of English and Ukrainian proverbs. The definition of the notion of "proverb" is given in the article, reasons of universal and idioethnic character of meanings

of paremiological units are revealed, key binary oppositions that determine meanings of these units are also clarified in it. Universal and idioethnic characteristics of those English and Ukrainian paremias, which actualize opposition "us – them", "friend – foe", "man – woman", "world – person" are analyzed, stages of development of human consciousness determining these characteristics of paremeological units are also defined in the article.

A paremia is a set expression with a didactic meaning. Paremias are represented by proverbs and sayings that can reveal peculiar features of human thinking and perception of the world. Universality of paremiological units of the English and Ukrainian languages is determined by canonized patterns of human thinking, its antonymic nature and figurative character. That is why paremias become units of actualization of binary oppositions, on the basis of which fragments of extralingual reality are categorized by a human being.

Oppositions "us – them", "friend – foe" embodied in proverbs and sayings are used for designation of representatives of different nations. It reveals a stereotypical and ethnocentric view of foreigners and representatives of their own nation. Idioethnic character of such units is determined by the content of the characteristics given to foreigners and their national identity. Such characteristics are caused by historical, socio-cultural, and political factors of coexistence of representatives of different nations.

Universal (peculiar features of the relationship between men and women relations, their characters, role in the family, the influence of wife on husband, attitude to mother) and idioethnical (appearance of future wife, attitude to marriage without love) characteristics are also characteristics of paremis used for the designation of men and women in Ukrainian and English. Universal characteristics are revealed in the materialized approach to assessing the world, expressed in English and Ukrainian paremiological units. Paremias also reflect the stages of development of human consciousness: from archetypal and mythical, which reveals the universals of world perception and thinking of a person as a whole, to modern, designated mainly by the idioethnic character of human perception of the world.

Key words: English language, binary oppositions, universal and idioethnic features, paremiis, Ukrainian language.

Постановка проблеми. Питання взаємозв'язку універсального й ідіоетнічного, закріпленого в текстах певної лінгвокультури, зокрема в її паремійних одиницях, яке не одне десятиліття постає предметом детального аналізу не лише лінгвістів, але й літературознавців, фольклористів, культурологів. Саме із пріоритетністю вивчення ідіоетнічного й універсального в мові дослідники пов'язують майбутнє лінгвокультурології й етнолінгвістичних студій.

Аналіз досліджень. Провідною ідеєю багатьох досліджень, виконаних у вказаному руслі (див., напр.: Волошкина, 2011; Голубовська, 2004; Коцюба, 2010; Селіванова, 2004), є визнання того факту, що єдність і життєздатність кожної етноспільноти забезпечує сукупність колективних уявлень, ціннісних настанов, стереотипів, символів, закодованих у кодах культури й актуалізованих у традиційних народних текстах, що передаються через покоління. Паремії, що також належать до таких фольклорних текстів, різнобічно та в максимально сконденсованій формі передають узагальнені уявлення про світобачення представників певної нації, відображають водночас характерні ознаки побутової свідомості їхніх творців.

Дослідження паремій, їх порівняльний аналіз уможлиблює з'ясування не тільки ідіоетнічних рис тієї чи іншої нації, особливостей її світосприйняття, але й розуміння глибинних, універсальних основ світоглядних позицій і настанов людства, кодифікованих за допомогою архетипів, стереотипів, символів. Глибинні світоглядні настанови набувають відповідної національно-культурної інтерпретації й об'єктивності в кожній із мов. Саме цей факт і визначає актуальність статті.

Мета статті – аналіз універсального й ідіоетнічного в паремійних фондах англійської та української мов.

Виклад основного матеріалу. Освоєння світу людиною почалося ще на світанку розвитку людства. На початкових етапах вона усвідомлювала себе лише як частину природи. На цьому етапі в неї з'явилися уявлення про ніч і день, пори року, стихійні лиха. У процесі трудової діяльності людина практично постійно стикалася з ворожими та прихильними силами природи, відчувала водночас свою безпорадність і беззахисність. Прагнення захистити себе, отримати добрий врожай породили бажання задобрити сили природи. Звертаючись до магічної сили слова, людина вірила, що саме так вона може вплинути на природні явища та диких звірів.

Спостереження людини за природою та віра в її магічну силу знаходили відображення в усній народній творчості, за допомогою якої вже в той період людство почало передавати важливу інформацію про світ і особливості взаємодії з ним. Досвід, накопичений людьми, виявляється нині в безлічі прислів'їв і приказок різних мов про природу, погоду, пори року, прикмети: *the morning sun never lasts a day; a summer day feeds a year; after rain comes fair weather; it never rains but it pours; oaks may fall when reeds stand the storm; red sky at night shepherds delight, red sky in the morning shepherds warning; time and tide wait for no man; весна красна квітами, а осінь – плодами; багатообіцяюча весна, та вирішує не одна вона; сонце, земля і вода – найперші годувальники; не буде води – не буде й трави; Благовіщення без ластівок – холодна весна; коли на Юрія дощ і зрім, буде*

радість людям усім; трици не трици – минули Водохрещі; зимою деньок, як комарів носок.

Паралельно відбувалося також усвідомлення людиною себе як члена певного колективу – сім'ї, племені тощо. Стикаючись з іншими племенами, людина почала розуміти, що існують інші людські колективи, які здебільшого були ворожими до неї. Поступово людина почала розумітися на інших, корисних для неї речах, продовжувала вивчати тварин, рослини, саму себе та інших, собі подібних, у взаємодії одне з одним.

Об'єктивація наївної картини світу відбувалася на одних світоглядних позиціях у представників різних племен, етносів, націй. Архетипне та міфічне світобачення базувалося на універсальній схильності людини ставити себе в центр буття, отже, людина здебільшого оцінювала навколишнє середовище з огляду на своє «я». Сутність мислення людини полягала також в упорядкуванні, категоризації світу, що відбувалося за допомогою підсвідомих структур – бінарних опозицій, які визначали універсальність логіки її мислення. Науковці підкреслюють важливість принципу біполярності у сприйнятті світу, вважають, що вже первісна людина намагалася впорядкувати навколишній світ, категоризувала його за допомогою бінарних опозицій (Белова, 2001: 16; Коцюба, 2010: 69; Маслово, 2007: 32–33; Поршнев, 1974: 11): *чоловік – жінка, життя – смерть, добро – зло, день – ніч, свій – чужий* тощо.

Зазначені бінарні опозиції можна з упевненістю віднести до архетипних, тобто тих, які становлять онтологічну сутність процесу пізнання людства. На думку В. А. Маслової, питання про бінарні опозиції – це питання про універсальні властивості самої дійсності й універсальні закономірності її відображення в людській свідомості. А бінарна модель світу – загальна психологічна риса людини (Маслова, 2007: 32). Як зазначає Б. Ф. Поршнев, причина споконвічної дуалістичності людського мислення полягає в тому, що «архаїчна людина гостро відчувала внутрішню конфліктність світу – для неї було очевидним те, що сонце протистоїть місяцю, як світло – темряві, порядок та гармонія протистоять безладу та хаосу, культура людського співіснування – варварству дикої природи» (Поршнев, 1974: 11).

Універсальність паремійних фондів різних мов визначається загальнолюдськими особливостями мислення, тенденцією до образної передачі уявлень про світ. Так, наприклад, біполярність людського мислення виявляється в опозиційному характері сучасних паремій. Під пареміями розуміють «сталі узагальнюючі вислови, не

позбавлені переносного значення та придатні для використання в дидактичних цілях» (Волошкина, 2011: 12). Одиницями паремійного фонду будь-якої мови є її прислів'я та приказки. Саме в цих одиницях відбувається актуалізація універсальних опозицій «ми – вони», «свій – чужий», «чоловік – жінка», «людина – світ» тощо.

Дослідження англійських та українських паремійних одиниць, що постають засобами актуалізації опозицій «ми – вони», «свій – чужий», дозволяють говорити про стереотипність і традиційність етнонаціональних уявлень про статус та функції *своїх* (нас) та *чужих* (інших). Такі уявлення є здебільшого етноцентричними, згідно з ними представники чужих націй сприймаються й оцінюються з позицій власної етнічної групи, яка вважається еталоном (Кондаков, 1986: 34). У зв'язку із цим *свої* здебільшого ідеалізуються та наділяються позитивними рисами, тоді як *чужі* сприймаються негативно та ворожо. Про це свідчать такі паремії: *every bird likes its own nest, every country has its customs; до свого роду хоч через воду, на чужой сторонушке рад своей воронушке, незваний гость – хуже татарина.*

Ідіоетнічний характер прислів'їв і приказок про чужинців визначається насамперед історичними обставинами взаємодії представників певної нації з ними. Так, наприклад, в англійській мові найбільша кількість паремій передає негативні та стереотипні уявлення англійців про Францію і французів, оскільки саме французи тривалий час були основними суперниками Британської імперії: *the Bourbons learn nothing and forget nothing; the friendship of the French is like their wine, exquisite but of short duration; the English love, the French make love; every English soldier carries a marshal's baton in his knapsack; the Italians are wise before the deed, the Germans in the deed, the French after the deed.* В англійській мові є також низка виразів, що приписують будь-яку дивну поведінку французам: *pardon (excuse) my French – вибачення за лайку; French leave – ніти і не сказати «до побачення»; to assist in the French sense – бути присутнім, але не брати участі; to frighten the French – налякати.*

У часи, коли головними торговельними суперниками англійців були голландці, з'явилися такі паремії: *to talk to one like a Dutch uncle – докоряти, повчати когось; the Dutch have taken Holland – нічого нового, це вже чули; it beats the Dutch – це перевершує все, сміх та й годі.* В англійській мові існують також паремійні одиниці, у яких передаються уявлення англійців про різні європейські народи: іспанців та португальців (*the Spaniard is*

a bad servant, but a worse master; a bad Spaniard makes a good Portuguese); італійців (*the Neapolitan is wide-mouthed and narrow-handed*); угорців (*do not trust a Hungarian unless he has a third eye on his forehead*); греків (*after shaking hands with a Greek, count your fingers; when Greek meets Greek, then comes the tug of war*); поляків (*when God made the world He sent to the Poles some reason and the feet of a gnat, but even this little was taken away by a woman*); росіян (*the cold is Russia's cholera*).

Закономірно, що найповнішу і найрізноманітнішу характеристику в англійських пареміях отримують шотландці, ірландці й валлійці – найближчі острівні сусіди англійців. Так, в англійських прислів'ях та приказках виокремлюються найтиповіші, переважно негативні риси їхнього характеру, зовнішності тощо, наприклад: *the Scot will not fight till he sees his own blood; an Irishman before answering a question always asks another; the Welshman keeps nothing until he has lost it*. Спільною ознакою, якою в англійській побутовій свідомості наділені шотландці, ірландці та валлійці, є глупота: *a Scotsman is always wise behind the hand, but an Irishman has a wooden kettle over the fire; the older the Welshman, the more madman*. Отже, для англійської колективної свідомості притаманна типологічно універсальна схема сприйняття чужинців, за якою будь-який іноземець є чужим, нехорошим.

Про негативність сприйняття чужоземців українцями свідчать й українські паремії. В українському паремійному фонді також простежуються різні підходи до оцінювання тих народів, з якими українці мали контакти через історичні події, народів-сусідів. Так, наприклад, татари, турки, монголи кваліфікуються українцями як недиференційоване зло, яке часто протиставляється добру (своїм людям): *свої люди – не татари, не дадуть загинати; що робить, то робить, аби сидячого татари не взяли; нема на світі гіршої віри, ніж бусурмани-татари; турки звичайно якісь лютерани; страшний як монгол*.

Ставлення українців до народів-сусідів (внутрішніх чи зовнішніх), актуалізоване багатьма прислів'ями та приказками, є також загалом негативним, а іноді навіть ворожим: *москаль, як ворона, та хитріше чорта; хоч убий москаля, то він зуби вискаля; погане ім'я: лях; лях і кобила, то собі брати; хоч би жид був з неба, вірити йому не треба; в цигана вдався, хоть по-панські вбрався; не робив жид на хліб, та і циган не буде*. Як в англійських, так і в українських пареміях стереотипні та негативні етнічні портрети чужинців визначаються: їхніми типовими етнонаціональ-

ними ознаками, рисами характеру представників, зовнішнім виглядом, способом життя, улюбленими заняттями, звичками, гастрономічними уподобаннями.

Уважається, що універсалії, представлені в доніауковій, наївній картині світу, визначають основні світоглядні позиції та переконання людства та відсилають до канонізованих зразків мислення і світосприйняття, утілених відповідно в паремійних одиницях різних мов. Отже, дослідження національної й ідіотнічної специфіки різномовних паремій невіддільне від пошуків універсального в них.

Необхідно зазначити, що лише невелика кількість паремій мають аналогічний зміст у різних мовах. Проте це зовсім не означає, що більшість паремій відбивають лише етнонаціональні уявлення. Спільність внутрішніх смислових зв'язків, що виявляються під час аналізу змісту паремій різних мов, вказівка на взаємозалежність та наслідковість явищ, відносин, об'єктів – усе це говорить про універсальні закони сприйняття людиною світу та світобудови.

Аналіз паремій, які характеризують чоловіка та жінку, особливості їхніх взаємин, ролі в сім'ї в англійській і українській лінгвокультурах, дозволяє говорити про існування не тільки ідіотнічних, але й універсальних рис їх сприйняття представниками різних лінгвокультур. Так, наприклад, як в українській, так і в англійській культурі існують паремійні одиниці, які вказують на вплив, який може здійснити погана чи гарна дружина на чоловіка та навпаки: *a worthy woman is the crown of her husband; a cheerful wife is the joy of life; a good husband makes a good wife; well-married, a man is winged: ill-matched, he is shackled; добра жінка мужеві вінець, а лиха – кінець; хороша жінка – чоловікові слава, а лиха – згуба; гарну жінку взяти – ні скуки, ні горя на вбачати; не пройде без гріха, у кого жінка лиха; зла жона зведе чоловіка з ума; із доброю жінкою запустієш, а з лихою ізгорбатієш; як чоловік жінку любить, то й лиха жінка доброю буде, як чоловік жінки не любить, то й добра лихою буде*.

Однаковим постає і погляд на інститут шлюбу в обох лінгвокультурах: *needles and pins, needles and pins, when a man marries, his trouble begins; if you would be happy for a week take a wife, if you would be happy for a month kill a pig, but if you would be happy all your life plant a garden; яку йому кару дати? – оженить його, то й буде знати; не мав лиха, так оженився; женитись і йти на війну не совітуй нікому*. Майже однаково англійські й українські прислів'я попереджають проти

поспішного весілля: *marry in a hustle and repent at leisure; хто рано одружиться, той вік не намузиться*.

Зовсім мало приділяється уваги зовнішності майбутньої дружини в англійських прислів'ях. У них спостерігається лише застереження щодо уважності вибору, яке має відтінок зневаги, адже вибір жінки дорівнюється до вибору білизни: *never choose your women or your linen by candlelight*. В іншому англійському прислів'ї наголошується на тому, що краще не обирати жінку за її зовнішністю: *choose a wife rather by your ear than by your eye; beauty is no inheritance*. В українській лінгвокультурі красі дівчини, нареченої приділяється значна увага: *з гарною одружиться – є на кого подивитися, личко дівку віддає*. Водночас для парубка зовнішність не відіграє такої важливої ролі, значення мають передусім його моральні якості та вдача: *поганий на вроду та гарний на вдачу, краще з мудрим загубити, ніж з дурним найти*. Не залишаються поза увагою і позитивні риси характеру та чесноти нареченої: *не шукай краси, а шукай доброти*.

Українські паремії відображають також чітке негативне ставлення та настанову не одружуватися без кохання: *не з багатством жити, а з людиною; бери жінку в льолі, аби була до любові; краще на вбогій женитися, чим вік з багатою волочитися; краще у ставку потопати, як з нелюбом шлюбу взяти; краще полин їсти, ніж з нелюбом за стіл сісти*. На противагу українським, в англійських прислів'ях зафіксовано лише легку іронію та відсутність будь-якого засудження шлюбів із розрахунку: *never marry for money, but marry where money is; don't marry for money, you can borrow it cheaper*.

Як в англійських, так і в українських пареміях жінці та чоловіку приписуються як негативні, так і позитивні якості. Негативні якості в обох мовах приписуються здебільшого саме жінці: *women will have the last word; women are great talkers; where are three women and geese, there wants no noise; women have long hair and short brains; there is no devil so bad as a she devil; women are like wasps in their anger; woman is woe to man; a woman's tongue wags like a lamb's tail, he that tells his wife news, is but newly-married; пусти жінку в рай, то вона із собою й корову веде; жінці скажи й на язичі зав'яжи; що п'яна жінка, що скажена кішка – все одно; біля двору не по норову, а зі сторони веде корову; волосся довге, та розум короткий; жінка нікому не уступить, хіба її миша налякає; жінка – як кішка: чим більше гладь, тим більше хвоста і задирає; не вір жінці дома, кобилі – у дорозі*.

Необхідно зазначити, що численність українських паремій, що вказують на ставлення батьків

до своїх дітей, порівняно з англійськими є значно більшою. Особливо вшановується в українській та подекуди в англійській лінгвокультурах ставлення до дітей матері: *материні сльози дарма не пропадуть; материн гнів, як весняний сніг: рясно випаде, та скоро розтане; матері кожної дитини жаль, бо котрого пальця не вріже, то все болить; материна молитва із дна моря рятує; рідна матка – тепла хатка; біля рідної матки добре дитячку; a mother's love never ages; every mother thinks her own gosling a swan*. Отже, у пареміях різних мов відбиваються загальні уявлення про природне призначення жінки давати дітям життя, вирощувати, любити та захищати їх.

Універсальною особливістю людської свідомості постає також уречевлений підхід до оцінки світу та себе в ньому. На мовному рівні такий підхід із найдавніших часів виявляється у кваліфікаціях людей і речей, які оточують людину: *company in distress makes trouble less; take heed of the snake in the grass; beware of a silent dog and still water; it's no use pumping a dry well; добрий сусіда кращий брата; пусти сусід у хату – сам підеш у сусіди; багато на світі розумного, а хитрого ще більше; сильний медвідь, та дурний*.

Сучасні паремійні фонди різних мов є зібраннями паремій, що відображають різні етапи розвитку людської свідомості: від найдавнішого архетипного, а також міфічного світобачення, що є універсальними стадіями становлення всіх культур, до новіших, у яких найповніше виявляється етнокультурне розмаїття й ідіоетнічні риси націй, народів, етносів. До найдавніших за походженням відносять ті паремії, у яких збереглися залишки первісного дохристиянського світогляду: анімізму, тотемізму, зооморфізму (Волошкина, 2011: 24–25). Ці одиниці постають відголосками давніх жанрів та магичних обрядів (замолювання, ворожіння), вірувань, забобонів. Риси анімізму простежуються, зокрема, в одиницях різних мов, значення яких деяким чином пов'язане з людською душею й одухотворенням неживих предметів: *to be engraved on smb.'s heart; to have one's heart in one's mouth; to give up the spirit, to yield up the spirit; to put one's heart (and soul) into; вкласти душу; залізти в душу; які тіло без душі; душа втекла в п'ятки*. Найближчими до сучасності є паремії, у яких зафіксовані певні суспільні відносини, реалії соціального життя: *a lazy man is the beggar's brother; everybody's business is nobody's business; доля чумацька гірка, щастя щербате; як замість судді гроші, не чекай правди*.

Висновки. Отже, паремії є сталими дидактичними виразами, не позбавленими образності. До паремій належать прислів'я та приказки.

Універсальний характер паремійних фондів англійської й української мов визначається загальнолюдськими особливостями мислення, антонімічною природою людської думки, тенденцією до образної передачі уявлень про світ. Канонізовані зразки мислення та світосприйняття відбиваються в бінарних опозиціях «ми – вони», «свій – чужий», «чоловік – жінка», «людина – світ тощо, утілених в англійських і українських паремійних одиницях. Аналіз змісту паремій на позначення представників свого та чужих народів дозволяє говорити про традиційність і стереотипність їх сприйняття, наявність етноцентризму як в англійській (британська), так і в українській лінгвокультурах. Ідіоетнічний характер прислів'їв та приказок про чужинців визначається історичними, соціокультурними, політичними чинниками співіснування з ними, взаєминами. Англійські й українські паремії про чоловіків і жінок свідчать про універсальні (осо-

бливості їхніх взаємин, характер чоловіків і жінок, інститут шлюбу, роль у сім'ї, вплив дружини на чоловіка, ставлення до матері) й ідіоетнічні риси (роль зовнішності майбутньої дружини, ставлення до одруження без кохання). Універсальність англійських і україномовних паремій виявляється також в уречевленому підході до оцінки світу, вираженому в цих одиницях. Паремійні фонди обох мов відображають різні етапи розвитку людської свідомості: від архетипного та міфічного, що виявляє передусім універсалії світосприйняття та мислення людини загалом, до сучасного, що характеризується здебільшого ідіоетнічним характером позначення буття та діяльності представників різних лінгвокультур.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в порівняльному аналізі аксіологічних характеристик британських та українських паремій, що актуалізують універсальні й ідіоетнічні уявлення їх носіїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белова А. Д. Вербальне відображення концептосфери етносу: сучасний стан вивчення проблеми. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2001. № 17. С. 15–22.
2. Волошкина И. О. Паремии: семантика, структура, функции. Москва : Перемена, 2011. 216 с.
3. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія. Київ : Логос, 2004. 284 с.
4. Кондаков И. М. Психологические термины. Москва : Высшая школа, 1986. 142 с.
5. Коцюба З. Г. Універсальне і національне в паремійних фондах мов європейського ареалу (лінгвокультурологічний аспект) : дис. ... докт. філол. наук: 10.02.15. Київ, 2010. 380 с.
6. Маслова В. А. Homo lingualis в культурі. Москва : Гнозис, 2007. 319 с.
7. Номис М. Українські приказки та прислів'я. Київ : Либідь, 1993. 768 с.
8. Поршнева Б. Ф. О начале человеческой истории. Проблемы палеопсихологии. Москва : Мысль, 1974. 640 с.
9. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ ; Черкаси : Брама, 2004. 276 с.
10. Селіванова О. О. Опозиція «свій – чужий» в етносвідомості : на матеріалі українських паремій. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 26–34.
11. Smith W. G. The Oxford Dictionary of English Proverbs. Oxford : Clarendon Press, 1970. 930 p.

REFERENCES

1. Bielova A. D. Verbalne vidobrazhennya kontseptosfery etnosu: suchasnyi stan vyvshennya problemy [Verbal reflection of the sphere of concepts of ethnoses: modern state of problem's studying]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. 2001. № 17. P. 15–22 [in Ukrainian and English].
2. Voloshkina I. O. Paremii: semantika, struktura, funktsii [Paremias: semantics, structure, functions]. Moskva: Izdatelstvo "Peremena", 2011. 216 p. [in Russian and English].
3. Golubovska I. O. Etnichni osoblivosti movnyh kartyn svitu: monografiya [Ethnic peculiarities of linguistic worldimage: monograph]. Kyiv: Logos, 2004. 284 p. [in Ukrainian and English].
4. Kondakov I. Psichologicheskiye terminy [Psychological terms]. Moskva: Vyshaya shkola, 1986. 142 p. [in Russian and English].
5. Kotsyuba Z. G. Universalne i natsionalne v paremiynikh fondakh mov yevropeiskogo arealu (lingvokulurologichniy aspekt) [Universal and national in paremiya funds of European area]. *Doctor thesis*. Kyiv, 2010. 380 p. [in Ukrainian and English].
6. Maslova V. A. Homo lingualis v kul'ture [Homo lingualis in culture]. Moskva: Gnozis, 2007. 319 p. [in Russian and English].
7. Nomis M. Ukrainskije prykazky ta prysliv'ya [Ukrainian proverbs and sayings]. Kyiv: Lybid, 1993. 768 p. [in Ukrainian].
8. Porshnev B. F. O nachale chelovetcheskoj istorii. Problemy paleopsihologii [About the beginning of human history. Problems of paleopsychology]. Moskva: Mysl, 1974. 640 p. [in Russian].
9. Selivanova O. O. Narysy z ukrainskoi frazeologii (psichokognitivnyi ta etnokulturniy aspekty) [Sketches of Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects)]. Kyiv – Cherkasy: Brama, 2004. 276 p. [in Ukrainian].
10. Selivanova O. O. Opozitsiya "SVIY – CHUZHYY" v etnosvidimosti (na materialy ukrainskih paremiy). [Opposition friend – foe in ethnic consciousness (on the basis of Ukrainain paremiyas *Movoznavstvo*. 2005. № 1. P. 26–34. [in Ukrainian].
11. Smith W. G. The Oxford Dictionary of English Proverbs. Oxford: Clarendon Press, 1970. 930 p. [in English].